

Lectori salutem

Tisztelt Olvasók!

Az idei év áprilisától folyóiratunknak új főszerkesztője van. Mind a Szerkesztő Bizottság tagjai, mind a Magyar Bioetikai Társaság közgyűlésének résztvevői a jelen sorok szerzőjét tisztelték meg bizalmukkal, s kérték föl e szerep betöltésére.

Illendő ilyenkor néhány szót szólni a vezérelvekről, amelyek jegyében az újdonsült főszerkesztő tevékenykedni kíván. A legegyszerűbb, ha e célból folyóiratunk címét tekintjük kiindulópontnak. Ha röviden akarnék fogalmazni, a legszívesebben csak annyit mondanék: komolyan szeretném venni, hogy *bioetikai* és nem „bio-morálteológiai” szemlét szerkesztünk. Az etika a *filozófia* egyik rész tudománya, így az ész világához tartozik, érvelése során tehát nem használhat fel olyan állításokat, amelyek elfogadása feltételezi valamely vallás tanításának elismerését. Az abortusz erkölcsi megítéléséről folyó vitában nem tarthatja pl. döntő érveknek azt, hogy a katolikus Egyházi Tanítóhivatal szerint bűn a magzat közvetlen és szándékos elpusztításának összes esete. Mindez természetesen nem azt jelenti, hogy ne foglalkozhatnának szerzőink a bioetikai kérdések vallási vonatkozásaival, azt azonban igen, hogy a kifejezetten valamely cselekedet tilos vagy megengedett voltáról folyó vitákban nem fogadhatjuk el döntő érveként az olyan forrásra való hivatkozást, amelynek tekintélyként való elismeréséhez hitre van szükség. A fentieket nem a saját – filozófusi – hivatásom iránti elfogultság mondatja velem; egyszerűen azt szeretném, ha lapunk a nem hívők számára is meggyőző gondolatmeneteket tartalmazna (és egyúttal persze megfelelné a tudományosság elemi kritériumainak, ahogyan az eddig is történt).

A fentiek csak látszólag állnak szemben a *Szemlét* kiadó Magyar Bioetikai Társaság Alapszabályában lefektetett elvekkkel, amelyek szerint e társaság „a keresztény hagyomány szellemében” működik, miközben figyelemmel van „más eszmei irányzatok szempontjaira is”. Minthogy itt nem valamely meghatározott felekezetnek, hanem a kereszténységnek mint olyannak a hagyományáról történik említés, rögtön nyilvánvaló, hogy ez a hagyomány korántsem kínálja számunkra a mai közismert bioetikai problémák kész megoldásait, hiszen maga is megosztott e tekintetben (is). Közismert például, hogy a protestáns egyházak egy része másként vélekedik az abortuszról, az eutanáziáról, a fogamzásgátlásról és sok egyéb problémáról, mint a katolicizmus (amely utóbbin belül is zajlanak

természetesen polémiák mindezekről). Egymással is vannak tehát vitáink, amelyekben szintén elkerülhetetlen az észérvekhez folyamodás.¹

Maga ez az észhasználat viszont közös keresztény értékünk (még ha koronként és felekezetenként változott is a súlya²). Hiszen maga a Szentírás szögezi le, hogy – mai szóval élve – világnézeti kérdések, köztük az erkölcsi problémák terén nagyon is vannak a kinyilatkoztatás segítségével, ésszel belátható igazságok. Elég, ha a *Római levél* két híres szöveghelyére utalunk (Róm 1,19-20 és Róm 2,14-16), amelyek Isten létezésének ill. a természetes erkölcsi törvény normáinak racionális megragadhatóságára vonatkoznak.³

Szintén közös – mert bibliai alapú – keresztény örökségünk a világ pozitív értékelése („Isten látta, hogy nagyon jó mindaz, amit alkotott”, Ter 1,31), amiből az embernek a világért való felelőssége is következik. Ez megint csak aláhúzza az észérvek fontosságát, hiszen korunk globális problémáit nyilvánvalóan csak a nem-keresztényekkel, köztük az ateistákkal együttműködve oldhatjuk meg, s velük aligha tudunk más közös nyelvet találni, mint a rációét. E nyelvet viszont maximálisan ki kell használnunk, nyíltan szembenézve a valósággal, nem ismerve tabutémákat, s e téren a szólás teljes szabadságát vallva a politikai korrektség egyre jobban terjedő cenzúrájával szemben.

A bioetika tudománya így kettős értelemben „életbevágó”. Már témájában az étellel kapcsolatos, de ma valóban egész civilizációk vagy éppen a teljes emberiség életben maradása függhet a bioetika által (is) tanulmányozott (és remélhetőleg általa valamilyen mértékben befolyásolható) folyamatoktól. A mindezekről való termékeny közös gondolkodás érdekében örömmel fogadjuk bármilyen világnézetű és pártállású szerzők írásait, még akkor is, ha üzenetük nem

¹ S még ha a kereszténység nem volna is megosztott, akkor se mellőzhetnénk igaz volta mellett szóló észérvek használatát, és nem érhetnénk be az arra való hivatkozással, hogy ez a nyugati világ és benne Magyarország hagyományos vallása, kulturális identitásának alkotórésze. Ne feledjük, hogy a kereszténység annak idején éppen más, régebbi hagyományok kiszorításával lett a Nyugat vallása; a térítők pedig nem azzal a céllal cselekedtek, hogy olyan identitást adjanak civilizációknak, amellyel megkülönböztetheti magát másoktól, hanem egyszerűen azért terjesztették a kereszténységet, mert ezt *igaznak* – és ezért *minden* nép számára valónak – tartották.

² Ma talán hajlamosak vagyunk a természetes teológia és a természetjog művelését elsősorban „katolikus ügynek” tartani, de ne feledjük, hogy mindkét területnek fontos protestáns klasszikusai is vannak: elég, ha Leibniz ill. Hugo Grotius munkásságára gondolunk.

³ Hagományos katolikus felfogás szerint persze úgy is érvelhetne valaki, hogy Isten természetes ésszel való megismeréséből kiindulva a szokásos úton eljuthatunk a kinyilatkoztatás megtörténének racionális igazolásáig, s végül annak szintén észérvekkel való alátámasztásáig, hogy e kinyilatkoztatás hiteles őrzője és értelmezője éppen a Katolikus Egyház, amiből akár az is következhetne, hogy – mivel így a keresztény hit teljes tartalmát (végső soron a kinyilatkoztató Isten tekintélye alapján) észszerű okunk van igaznak tartani – a keresztény erkölcsi tanítást már pusztán ezért, az egyes normák külön-külön való levezetése és indoklása nélkül el kell fogadnunk, s ez természetesen a bioetika területén is érvényes volna. Am egyrészt az ilyen bizonyítás a metafizika és a teológia feladata, amellyel nem egy bioetikai folyóiratnak kell foglalkoznia, másrészt éppen a katolikus tanítás hangsúlyozta mindig (elvetve az időnként felbukkanó voluntarista nézeteket), hogy Isten nem önkényesen írta elő számunkra az erkölcsi normákat, hanem ezek az Őáltala teremtett világ lényegi szerkezetéhez, különösen pedig az emberi természethez illenek, amiből következik, hogy értelmüknek, funkciójuknak elvben ésszel is beláthatónak és magyarázhatónak kell lennie.

feltétlenül esik egybe a Szerkesztő Bizottság egésze vagy többsége által képviselt állásponttal.

Végezetül néhány szó a jelen számról. Kék Emerencia, Rojkovich Bernadette, Hámori Antal és az új főszerkesztő írásai (amelyek eredetileg előadásokként hangzottak el a Magyar Bioetikai Társaság 2017 októberében rendezett konferenciáján) a magzat és az állapotos nő élete közötti konfliktus közismert és sok vitát kiváltó problémáját vizsgálják. Így együttesen jól illusztrálják azt a fenti állítást, hogy még a kereszténységen, sőt annak egyes felekezetein belül is lehetnek nézeteltérések. S azt, hogy a további vitára is nyitottak vagyunk, jelzi, hogy Szerkesztő Bizottságunk két tagja, Blaskovich Erzsébet és Kertész Gábor már ebben a számban kommentárt fűz Hámori Antal tanulmányához. Véleménykülönbségeik nem alapvetőek, inkább a hangsúlyokat helyezik máshová. Mindezen írások együtt és külön-külön is arról tanúskodnak, milyen rugalmasságra és kreativitásra van szükség a konkrét esetek megítélésakor, s mennyire nehéz vagy olykor éppen lehetetlen egy vagy néhány elvont szabály alapján emberi sorsokról dönteni. Az is összeköti valamennyi szerzőt, hogy egyik sem tudja minden további nélkül elfogadni az anya életének bizonyos konfliktushelyzetekben kötelezően feláldozandó voltát.

Szintén aktuális és a hazai közvéleményt igencsak foglalkoztató témáról, a lombikbébi-kérdésről szól Jobbágyi Gábor és Kertész Gábor írása. Szándékunkban áll e problémára későbbi számainkban is visszatérni, s akár vitát is indíthatunk róla. Ha valaki ennek során a Katolikus Egyház jelenleg érvényes hivatalos álláspontja mellett áll ki, ez önmagában teljesen rendjén való, ám ahhoz, hogy a kívülállókat is meg lehessen győzni, természetesen megint csak a hittől független észérvekre van szükség, s emellett kellő tapintattal és empátiával kell eljárni, hiszen akármit gondolunk is a gyermeket kívánó szülők által igénybe vett konkrét módszerekről, illik vélelmeznünk e szülők jóhiszeműségét, és szándékukat – különösen ma, amikor mind Magyarországot, mind pedig tágabb hazánkat, Európát népességfogyás fenyegeti – mindenképpen pozitívan kell értékelni.

Jávor András tanulmánya egyrészt fontos történeti adalékkal (a „Természet Könyvére” való egykori hivatkozás felidézésével) szemlélteti a kinyilatkoztatástól független észérv-használat egy lehetséges módját, másrészt kemény kritikát fogalmaz meg napjaink posztmodern korszellemével szemben.

Zaymus Eszter írása akár úgy is tekinthető, mint Rojkovich Bernadette előző számunkban megjelent *Ki dönthet Charlie Gard életéről?* című vitaindítójának folytatása vagy a vitában elhangzó első hozzászólás, hiszen Alfie Evans sorsa sajnos nagyon emlékeztet az övéhez hasonló körülmények között elhunyt Charlie-

éra. Fejérdy Gábor cikke olyan problémára – a bizalom válságba kerülésére – világít rá, amelynek jelentősége messze túlnő a bioetika vagy az orvos-beteg kapcsolat területén, s a nyugati civilizáció általános krízisének egyik tüneteként tartható számon.

Végül, de nem utolsó sorban Záborszky Magda két írására hívjuk fel a figyelmet, amelyek néhány kedves személyes emlék felidézésével a Magyar Bioetikai Társaság születésének korát elevenítik fel, illetőleg a Társaság alapítójának (egyben első elnökének) és feleségének, a valamennyiünk által tisztelt Gaizler Gyulának és Madarász Juditnak alakját hozzák emberközelbe.

Talán e lapszám tematikája is mutatja, hogy új főszerkesztőként – miközben a fent bemutatott vezérelveket igyekszem majd követni – lehetőség szerint nem a törést, hanem a folytonosságot szeretném képviselni lapunk történetében. Mindebben természetesen számítok a tisztelt Olvasók segítségére is, nyújtsák bár ezt leveleikkel, vitáinkba való bekapcsolódásukkal vagy közlésre szánt tanulmányaik szerkesztőségünkbe történő eljuttatásával.